

17 marca 2023 roku

Polskie Stowarzyszenie
Recyklerów Opon
ul. A. Mickiewicza 28
60-836 Poznań

Szanowny Pan Przewodniczący
Zdzisław Pupa
Przewodniczący Komisji Środowiska

Szanowna Pani Przewodnicząca
Maria Koc
Przewodnicząca Komisji Gospodarki Narodowej
i Innowacyjności

Szanowny Pan Przewodniczący
Stanisław Gawłowski
Przewodniczący Komisji Nadzwyczajnej do spraw Klimatu

Senat Rzeczypospolitej Polskiej

za pośrednictwem skrzynki kontaktowej Komisji
Środowiska: ks@senat.gov.pl

Dotyczy: druk senacki nr 937, druki sejmowe nr 3009, 3053 i 3053A

Szanowni Państwo Przewodniczący,

w związku z pracami Wielce Szacownych Senackich Komisji Środowiska, Gospodarki Narodowej i Innowacyjności oraz Komisji Nadzwyczajnej do spraw Klimatu w przedmiocie ustawy o zmianie ustawy o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 937, druki sejmowe nr 3009, 3053 i 3053A), w imieniu Polskiego Stowarzyszenia Recyklerów Opon (PSRO) przedstawiamy pod Państwa rozważenie poniższe stanowisko. Dla ułatwienia Państwu jego percepcji stanowi ono odpowiedzi na najprostsze pytania *co?/kto?/dlaczego?/po co?/dlaczego teraz?/czy Senat może?/jak?*

Jednocześnie prosimy uprzejmie o umożliwienie przedstawicielom PSRO udziału w posiedzeniu Komisji w sprawie ww. projektu.

[Co?] Uprzejmie poddajemy pod rozagę Szanownych Komisji, by w ramach rozpatrywania ww. ustawy nowelizującej, Senat w ramach rozpatrywania zmian ogólnych zasad dot. poziomów odzysku i recyklingu ustawy nowelizowanej, wprowadził do projektu ustawy nowelizującej poprawki polegające na zmianie ustawy nowelizowanej (o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej) w przedmiocie zwiększenia minimalnych poziomów odzysku (z 75% do 90%) i recyklingu (z 15% do 50%) opon.

[Kto?] PSRO jest zawiązaną z końcem 2021 r. organizacją non-for-profit, zrzeszającą większość krajowych instalacji do mechanicznego recyklingu opon (ELT). Choć podmioty w niej zrzeszone są przedsiębiorcami działającymi na zasadach rynkowych, to są kluczowym ogniwem łańcucha wartości (życia) opon, umożliwiającym ich powrót do gospodarki, a nie na składowiska lub do lasu. Działalność reprezentowanej przez nas branży sprzyja realizacji zadań państwa w zakresie ochrony środowiska.

[Dlaczego?] Ustawa nowelizowana obejmuje specyficzne kategorie odpadów szczególnie niebezpiecznych dla środowiska, w tym opony. Z kolei ustawa nowelizująca, choć skupia się na produktach jednorazowych, to dotyka też zasad ogólnych dotyczących poziomów odzysku i recyklingu opon. W Polsce:

- (i) opony objęto wprowadzonym w 2002 r. systemem rozszerzonej odpowiedzialności producenta, polegającym na wyznaczeniu producentom i importerom opon celów w zakresie odzysku (tj. praktycznie w drodze recyklingu lub odzysku energii, tzw. proces R1) i recyklingu (ponownego wykorzystania) opon pod rygorem ponoszenia przez nich tzw. opłaty produktowej¹. Regulacje te mają stymulować organizowanie lub wspieranie przez producentów i importerów systemu zmierzającego do zagospodarowania zużytych opon.² Przykładowe ponowne wykorzystanie opon to wykorzystanie 25 tys. zużytych opon jednorazowo na nawierzchnię przy budowie obwodnicy Krakowa ze względu na korzystny wpływ zużytych opon na właściwości asfaltu³;
- (ii) obowiązuje od 2013 r. zakaz składowania na wysypiskach opon (poza rowerowymi oraz o średnicy >1400 mm)⁴.

Zgodnie z przepisami ustawy nowelizowanej producenci i importerzy mają obowiązek zapewnić odzysk i recykling opon na poziomie odpowiednio 75% dla odzysku i 15% dla recyklingu (który zalicza się na poczet odzysku) w stosunku do ilości opon wprowadzanych do obrotu. W przypadku nie zrealizowania obowiązku, wprowadzający zobowiązani są do uiszczenia opłaty produktowej, czyli kary finansowej w wysokości 2200 zł za każdą brakującą tonę. Poziomy recyklingu i odzysku utrzymywane są na niezmiennym poziomie od 2007 r. W konsekwencji od kilkunastu lat, pomimo zmian polityki środowiskowej i zmian gospodarczych, w Polsce 25% wprowadzonych każdego roku opon jest poza zainteresowaniem systemu prawnego. Dzięki wysiłkom producentów opon oraz branży odzysku i recyklingu, efektywnie udaje się osiągać poziomy odpowiednio: 80% dla odzysku i 47% dla recyklingu. Są to jednak wciąż najniższe minima prawne i rzeczywiste poziomy wśród porównywalnych krajów europejskich, przy najniższej wartości jednostkowego wkładu finansowego ponoszonego przez producentów, niewspółmiernej do wysokości opłaty produktowej:

Kraj członkowski UE	Poziomy		Wiodąca Organizacja Odzysku	Opłata ponoszona przez producentów		
	odzysku			[PLN/tonę]	[EUR/szt.]	
	ustawowy	rzeczywisty (2019)				
Francja	100%	105%	53%	Aliapur	760	1,28
Włochy	100%	89%	44%	Ecopneus	1200	1-2,60
Portugalia	100%	108%	65%	Valorpneu	623	1,05
Hiszpania	100%	100%	67%	Signus	802	1,35
Polska	75%	79%	47%	CUO	150	0,25
Belgia	100%	108%	108%	Recytyre	1425	2,40
Irlandia (osobowe)	100%	100%	98%	Repak ELT	1 663	2,80
Holandia (osobowe)	100%	100%	91%	Recybem	772	1,30
Finlandia	95%	120%	111%	Suomen Rengaskierrätys	831	1,40
Norwegia	100%	102%	30%	Norsk Dekkretur	950	1,60
Szwecja	100%	100%	30%	Svensk Däckåtervinning	950	1,60
Słowacja	100%	85%	83%	ELTMA	808	1,36
Czechy	100%	72%	37%	ELTMA	711	1,20

Tabela 1: Opracowanie własne PSRO

Przekładając powyższe na konkretne liczby: zgodnie z danymi Ministerstwa Klimatu i Środowiska, w referencyjnych dla planowania gospodarki odpadowej (projekt KPGO) w latach 2017-2018 wprowadzono w Polsce do obrotu między 250 a 300 tys. ton opon.⁵ Zgodnie z nowszymi danymi Polskiego Związku Przemysłu Oponiarskiego zrzeszającego kluczowe podmioty branży, tylko w pierwszym kwartale 2022 r. (uznanym za rekordowy) wprowadzono na rynek 4,5 miliona opon wszelkich rodzajów.⁶ Dla uproszczonego zobrazowania tej skali: przyjmując, że cała ta masa składałaby się z najpopularniejszych samochodowych opon 16 calowych⁷, przeciętnie ważących 12 kg i mających ok 0,1 m³ objętości,⁸ oponami wprowadzonymi na rynek tylko w 2018 r. można by wypełnić prawie dwa Pałace Kultury i Nauki.⁹ Podczas gdy tylko ¼ z nich jest objęte zainteresowaniem systemu prawnego, zaś efektywnie 50% wraca go gospodarki w innej postaci (recykling), a 30% jest spalane (odzysk, tzw. proces R1), to wciąż każdego roku poza systemem jest 20% opon.¹⁰ To – wracając do wartości dla referencyjnego roku 2018 r. i podanego przykładu – ilość przekraczająca 1/3 kubatury Pałacu Kultury i Nauki.

Co istotne – wskazane powyżej wartości nie obejmują nielegalnego importu zużytych opon z krajów, gdzie ich zagospodarowanie jest „droższe”.

Przywołane ilości opon „poza zainteresowaniem systemu” jednak nie znikają i ujawniają się jako jeden z popularniejszych odpadów na tzw. dzikich wysypiskach. Pobieźny przegląd prasy lokalnej i stron publicznych pokazuje stałość i powszechność problemu ujawniania opon [wg dat publikacji]: maj 2020 r. Zgierz,¹¹ grudzień 2020 r. Rzeszów,¹² styczeń 2021 r. nadleśnictwo Ramuki (okolice Olsztyna),¹³ luty 2021 r. gmina Damnica (okolice Słupska),¹⁴ kwiecień 2021 r. las w nadl. Marianka (okolice Zielonej Góry),¹⁵ marzec 2022 r. Lębork,¹⁶ kwiecień 2022 r. Kozłówka (okolice Inowrocławia),¹⁷ maj 2022 r. Stanisłki Małe (okolice Strzelców Opolskich)¹⁸ i Pruszynek (okolice Siedlec),¹⁹ styczeń/luty 2023 r.: Lublin,²⁰ Dąbrowa Górnicza²¹, Toruń²² Mysłowice²³, Siemianowice Śląskie i Piekary²⁴, Radom²⁵ oraz Lwówek Śląski.²⁶ Zakładamy, że wskazane lokalizacje obejmują miejsca znane osobiście większości z Członków Szanownych Komisji.

Odrębnym i stanowczym uzasadnieniem są kwestie związane z zagadnieniami związanymi z jasnym kierunkiem w polityce Polski oraz Unii Europejskiej dotyczącym wprowadzenia tzw. gospodarki obiegu zamknięto, sprzyjającej zwiększonemu udziałowi obiegu produktów, w tym opon, w gospodarce (zgodnie z deklaracją zawartą w art. 17 ustawy o odpadach recykling powinien mieć pierwszeństwo przed odzyskiem, co do dziś nie znalazło wdrożenia w przypadku opon). Warto zauważyć, że opony zawierają w ok 15% stal, zaś w ponad 20% - naturalny kauczuk, uznany przez Unię Europejską za krytyczny surowiec i którego ścieżką pozyskania niezależnie od pozazuropejskich monopolistów (Tajlandii i Indonezji) jest właśnie recykling.²⁷ Jak widać, powyższy problem dotyka duże i małe miasta oraz szeroki zakres społeczeństwa i gospodarki. Z racji tego, że problem wynika zarówno z działań zarówno obywateli, przedsiębiorców jak i wszystkich szczebli administracji (samorządowej i lokalnej) i decyzji wielu osób kształtujących rzeczywistość w naszym kraju, interesem i obowiązkiem wszystkich jest nie szukanie przyczyn tego stanu, lecz – ponad interesami branżowymi i podziałami politycznymi – jego zmiana.

[Po co?] Zamiana ma na celu (i) objęcie większej ilości opon systemem prawnym i jego zachętami, (ii) przekierowanie strumienia odpadów nielegalnie składowanych do systemu ich zagospodarowania oraz (iii) zwiększenie udziału wartości dodanej obiegu opon w całej gospodarce (lepiej dla środowiska i gospodarki jest, aby wykorzystywać je ponownie [recykling], zamiast wyrzucać czy spalać [odzysk] przy jednoczesnym produkowaniu opon z importowanych materiałów).

Wieloletnia praktyka funkcjonowania systemu rozszerzonej odpowiedzialności producenta w Polsce pokazuje jego zasadnicze zalety – w końcu 80% opon jest należycie zagospodarowanych, dzięki stymulowaniu całego łańcucha wartości obowiązkami nałożonymi na producentów i importerów (m.in. płacą oni większym i drobnym dostawcom zużytych opon za przekazanie potwierdzenia odzysku i recyklingu opon, dzięki czemu te podmioty mają konkretną zachętę by opon nie wywozić do lasu). Zwiększenie wskazanych pułapów do poziomów „europejskich” wpłynie korzystnie na społeczeństwo, środowisko i gospodarkę (ponowne wykorzystanie surowców!).

Zdolności branży recyklingu opon tylko w części zrzeszonej w PSRO to możliwość przerobu 260 tys. ton rocznie, co (pomijając wykorzystanie opon w odzysku energii) pozwala na zagospodarowanie w drodze recyklingu już dziś prawie 100% rocznego wolumenu wprowadzanego na rynek.²⁸ Proponowany poziom 90% uwzględnia możliwości zarówno branży odzysku jak i branży recyklingu oraz przysłuży się lepszemu zagospodarowaniu opon w gospodarce.

Uprzejmie zwracamy uwagę, że postulowana zmiana nie powoduje zwiększenia jakichkolwiek wydatków po stronie sektora administracji centralnej ani samorządowej.

[Dlaczego teraz?] Działania związane z rewizją ustawy nowelizowanej odbywa się w cyklach wieloletnich, związanych ze strategicznymi działaniami państwa w obszarze gospodarki odpadami. Od kilku lat trwają konsultacje resortu środowiska z branżą, gdzie powyższe kwestie są podnoszone, jednak włączanie tego zagadnienia do szerszego „bloku” zagadnień wiąże problem zużytych opon z innymi zagadnieniami. A jak pokazują przywołane powyżej publikacje z prasy lokalnej – problem istnieje, ma rzeczywisty i odczuwalny dla znacznej części społeczeństwa wymiar i narasta. Z kolei procesowana ustawa nowelizująca dotyczy zasad ogólnych ustawy nowelizowanej jak i porównywalnego problemu produktów jednorazowych (plastikowych).

[Czy Senat może?] Mamy na względzie, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego²⁹ zakres przedmiotowy procesowanej ustawy, który może być przedmiotem poprawek Senatu, jest ograniczony do zakresu powiązanego formalnie i materialnie z przedmiotem projektu przedłożonego Senatowi przez Sejm. Zwracamy jednak przy tym uprzejmie uwagę, że:

- 1) proponowana zmiana dotyczy bezpośrednio procesowanej ustawy nowelizowanej w ramach ustawy nowelizującej,
- 2) projekt ustawy przedłożony Senatowi przez Sejm obejmuje m.in. zmiany w art. 3 ustawy nowelizowanej w zakresie ogólnych zasad dot. wyliczania odzysku i recyklingu,

przez co proponowana poprawka merytorycznie i formalnie leży powinna zostać uznana za zgodną z kompetencjami Senatu. Ewentualnie w razie głębszych wątpliwości co do tego zagadnienia, uprzejmie poddajemy pod rozagę Senatu ewentualność skierowania zagadnienia na tzw. szybką ścieżkę legislacyjną zgodnie z art. 69 Regulaminu Senatu.

[Jak?] Rozwiązanie sugerowane: Poddajemy pod rozagę Szacownych Państwa wprowadzenie do projektu poniższej zmiany (zmiany w stosunku do treści ustawy przyjętej przez Sejm pogrubiono):

Senat, po rozpatrzeniu uchwalonej przez Sejm na posiedzeniu w dniu 10 marca 2023 r. ustawy o zmianie ustawy o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej oraz niektórych innych ustaw:

(...)

[X]) w art. 1 pkt 4 lit. b) otrzymuje brzmienie:

*„3. Poziom odzysku i recyklingu odpadów powstałych w danym roku kalendarzowym z produktów wymienionych w załączniku nr 4a do ustawy stanowi wyrażona w procentach wartość ilorazu masy odpadów powstałych z tych produktów poddanych odpowiednio odzyskowi lub recyklingowi w tym roku kalendarzowym oraz masy tych produktów wprowadzonych do obrotu w poprzednim roku kalendarzowym, a w przypadku przedsiębiorcy, który w poprzednim roku kalendarzowym nie wprowadzał do obrotu produktów wymienionych w załączniku nr 4a do ustawy – w stosunku do masy tych produktów wprowadzonych do obrotu w danym roku kalendarzowym, **nie niższy jednak w przypadku pozycji 3-5 załącznika nr 4a do ustawy niż 90% w przypadku odzysku i 50% w przypadku recyklingu.**”*

[Y]) w art. 1 po pkt 19 kropkę zastępuje się średnikiem i dodaje nowy pkt 20) w brzmieniu:

„20) w załączniku nr 4a do ustawy:

- a) w pozycji 3 i kolumnie 4 wartość „75” zastępuje się wartością „90”,*
- b) w pozycji 3 i kolumnie 5 wartość „15” zastępuje się wartością „50”,*
- c) w pozycji 4 i kolumnie 4 wartość „75” zastępuje się wartością „90”,*
- d) w pozycji 4 i kolumnie 5 wartość „15” zastępuje się wartością „50”,*
- e) w pozycji 5 i kolumnie 4 wartość „75” zastępuje się wartością „90”,*
- f) w pozycji 5 i kolumnie 5 wartość „15” zastępuje się wartością „50”.*”

[Z]) w art. 22 pkt 2) otrzymuje brzmienie:

„2) art. 1 pkt 4) lit. b) w zakresie art. 3 ust. 3, art. 1 pkt 5 w zakresie art. 3b ust. 3 i pkt 18 w zakresie art. 40a pkt 3, art. 1 pkt 20) oraz art. 7 pkt 4 w zakresie art. 14b i pkt 9, które wchodzi w życie z dniem 1 lipca 2024 r.;”

UZASADNIENIE

Zmiana art. 3 ust. 3 oraz załącznika nr 4a uwzględnia, że poziomy odzysku i recyklingu opon objęte ustawą pozostają niezmienione od 2007 r., pomimo zmian polityk gospodarczych i środowiskowych oraz zwiększenia ilości opon w gospodarce, jasno nadających kluczowe znaczenie jak największemu odzyskowi opon w gospodarce, ze szczególnym priorytetem dla ich recyklingu. Oznacza to, że efektywnie 25% opon pozostaje poza zainteresowaniem systemu prawnego, skutkując powstawaniem sytuacji patologicznych, w tym znaczącego udziału zużytych opon w ramach tzw. dzikich wysypisk śmieci. Zmiana służy stymulowaniu całego łańcucha wartości w zakresie opon w kierunku większej ich absorpcji w ramach systemu odzysku i recyklingu, lepszego gospodarowania materiałami w nich zawartymi oraz – w końcu, ale i przede wszystkim – ochrony środowiska, w tym szczególnie w wymiarze lokalnym. Zmiana służy realizacji celów odpowiedzialnego rozwoju zapisanego w politykach krajowych i europejskich.

Rozwiązanie ewentualne: prosimy o rozważenie poddania ww. propozycji procesowi tzw. szybkiej ścieżki legislacyjnej stosownie do art. 69 Regulaminu Senatu.

Z poważaniem,

Marek Sobiecki – Prezes Zarządu

Michał Stachyra – Skarbnik

Źródła:

- 1 W 2002 r. główni producenci opon realizując swoje obowiązki z pomocą zawiązanej przez nich spółki Centrum Utylizacji Opon Organizację Odzysku S.A., zajmującej się zbiórką opon w celu realizacji ich obowiązków ustawowych <https://utyliczajaopon.pl/o-nas> [dost. 15.03.2023 r.].
- 2 Zob. raport Organizacji Narodów Zjednoczonych: *Revised technical guidelines for the environmentally sound management of used and waste pneumatic tyres*, październik 2011, s. 30 <https://digitallibrary.un.org/record/750929#record-files-collapse-header> [dost. 15.03.2023 r.], z nowszych publikacji zob. np. F. Valentini, A. Pegoretti, *End-of-life options of tyres. A review*, Advanced Industrial and Engineering Polymer Research tom 5 wyd. 4, październik 2022, s. 203-21; S. Dabić-Miletić, V. Simic, S. Karagoz, *End-of-life tire management: a critical review*, Environmental Science and Pollution Research tom 28, październik 2021, s. 68053–68070; Global ELT Management – A global state of knowledge on regulation, management systems, impacts of recovery and technologies, 2019, <https://www.wbcso.org/Sector-Projects/Tire-Industry-Project/End-of-Life-Tires-ELTs> [dost. 15.03.2023 r.], M. Skrzyniarz, *Cykl życia odpadów gumowych na przykładzie zużytych opon samochodowych*, Gospodarka Materiałowa i Logistyka nr 9/2020, s. 44-53.
- 3 <https://www.autocentrum.pl/publikacje/porady/zuzyte-opony-globalnym-problemem-jak-sobie-z-nim-radzic/> [dost. 15.03.2023 r.]; por. F. Valentini, A. Pegoretti, *End-of-life options of tyres. A review*, Advanced Industrial and Engineering Polymer Research tom 5 wyd. 4, październik 2022, s. 203-21
- 4 Art. 122 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (tj. Dz.U. z 2022 r. poz. 699 ze zm.).
- 5 Dane dla lat 2017-2018 za Ministerstwem Klimatu i Środowiska, projekt *Krajowego plan gospodarki odpadami 2028*, s. 45, <https://bip.mos.gov.pl/strategie-plany-programy/krajowy-plan-gospodarki-odpadami/projekt-uchwaly-rady-ministrow-w-sprawie-krajowego-planu-gospodarki-odpadami-2028/> [dost. 15.03.2023 r.]
- 6 <https://pzpo.org.pl/aktualnosci/a%C5%BC-45-mln-opon-sprzedanych-w-polsce-rekordowy-pierwszy-kwarta%C5%82-2022.html> [dost. 15.03.2023 r.].
- 7 Branża motoryzacyjna. Raport. Automotive Industry Reports 2022/2023, Polski Związek Przemysłu Motoryzacyjnego, s. 132, <https://www.pzpm.org.pl/pl/Rynek-motoryzacyjny/Roczniki-i-raporty/Rocznik-PZPM-Raport-branzy-motoryzacyjnej-2022-2023> [dost. 15.03.2023 r.].
- 8 <https://oponyalbert.pl/waga-opon,101.html>
- 9 Kubatura za: https://pl.wikipedia.org/wiki/Pa%C5%82ac_Kultury_i_Nauki [dost. 15.03.2023 r.].
- 10 Por. <https://publicystyka.ngo.pl/35-tys-opon-polacy-wyrzucaja-do-lasow-kazdego-roku> [dost. 15.03.2023 r.].
- 11 <https://lodz.wyborcza.pl/lodz/7,35136,25964968,gmina-zgierz-tonie-w-smieciach-na-najwiekszym-dzikim-wysypisku.html?disableRedirects=true> [dost. 15.03.2023 r.].
- 12 <https://nowiny24.pl/rzeszow-zasypany-zuzytymi-oponami-mieszkaniec-brak-slow-zdjecia/ar/c1-15341394> [dost. 15.03.2023 r.].
- 13 https://nowe-ramuki.olsztyn.lasy.gov.pl/aktualnosci/-/asset_publisher/3fQ1k9OIReuM/content/dwa-wysypiska-starych-opon?inheritRedirect=false [dost. 15.03.2023 r.].
- 14 <https://www.gov.pl/web/wios-gdansk/porzucone-opony-w-gminie-damnica> [dost. 15.03.2023 r.].
- 15 <https://www.lasy.gov.pl/pl/informacje/aktualnosci/tysiace-opon-wywieziono-do-lasu> [dost. 15.03.2023 r.].
- 16 <https://leborg.naszemiasto.pl/miasto-zlikwiduje-nielegalne-skladowisko-po-przedsiębiorcy/ar/c3-8741817>
- 17 <https://ino.online/post/19226/dzikiem-wysypisko-opon-na-kozlowce-od-ponad-roku.html> [dost. 15.03.2023 r.].
- 18 <https://www.strzelce360.pl/arttykul/3433,dzikiem-wysypisko-opon-w-staniszczech-malych-czy-gmina-pomoze-je-usun%C4%85%C4%87> [dost. 15.03.2023 r.].
- 19 <https://www.tygodniksiedlecki.com/t66032-wysypisko-opon.w-pruszyнку..jesli.nie.uda.sie.ustalic.sprawcy.ko.htm> [dost. 15.03.2023 r.].
- 20 <https://www.lublin112.pl/po-naszej-interwencji-jeden-wrak-zostal-zabrany-z-parkingu-drugi-nadal-stoi-wideo-zdjecia/> [dost. 15.03.2023 r.].
- 21 <https://dziennikzachodni.pl/dzikiem-wysypisko-odpadow-blisko-parku-zielona-w-dabrowie-gorniczej-ktos-pozbyl-sie-opon-i-czesci-samochodowych/ar/c1-17311417> [dost. 15.03.2023 r.].
- 22 <https://www.torun.pl/pl/dzikiem-wysypiska-smieci-walka-z-wiatrakami> [dost. 15.03.2023 r.].
- 23 <https://www.eska.pl/slaskie/walka-myslowic-z-dzikim-wysypiskiem-smieci-ludzie-zwoza-tam-dosloownie-wszystko-zdjecia-aa-vmt0-Piu8-eNFc.html> [dost. 15.03.2023 r.].
- 24 <https://siemianowice.pl/2023/02/dzikiem-wysypisko-na-granicy-siemianowic-slaskich-i-piekar-slaskich/>
- 25 <https://radioplus.com.pl/radom/68567-dzikiem-wysypiska-nadal-problemem> [dost. 15.03.2023 r.].
- 26 <https://lwowecki.info/lwówek-slaski-polski-nielad/> [dost. 15.03.2023 r.].
- 27 https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/raw-materials/areas-specific-interest/critical-raw-materials_en
- 28 <https://www.teraz-srodowisko.pl/aktualnosci/recykling-opon-w-Polsce-Recykl-13061.html> [dost. 15.03.2023 r.].
- 29 „Przyjmuje się, że zakres przedmiotowy uchwalonej przez Sejm ustawy wyznacza „szerokość” dopuszczalnych poprawek senackich. W dotychczasowym orzecznictwie Trybunał uznaje natomiast, że poprawka Senatu może bez

Źródła:

ograniczeń modyfikować materię już zawartą w uchwalonej przez Sejm ustawie; nie ma zatem ograniczenia „głębokości” poprawek senackich. Jak stwierdził Trybunał, „poprawki senackie w granicach materii objętej ustawą mogą przewidywać rozwiązania alternatywne (przeciwstawne w stosunku do treści przyjętej przez Sejm). Z tym, że owa alternatywność (przeciwstawność) materii zawartej w poprawce Senatu odnosić się musi wyłącznie do tekstu ustawy, który został przekazany Senatowi” za: wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 18.04.2012 r. K 33/11, pkt 3.4, Dz.U. 2012, poz. 473, str. 7651